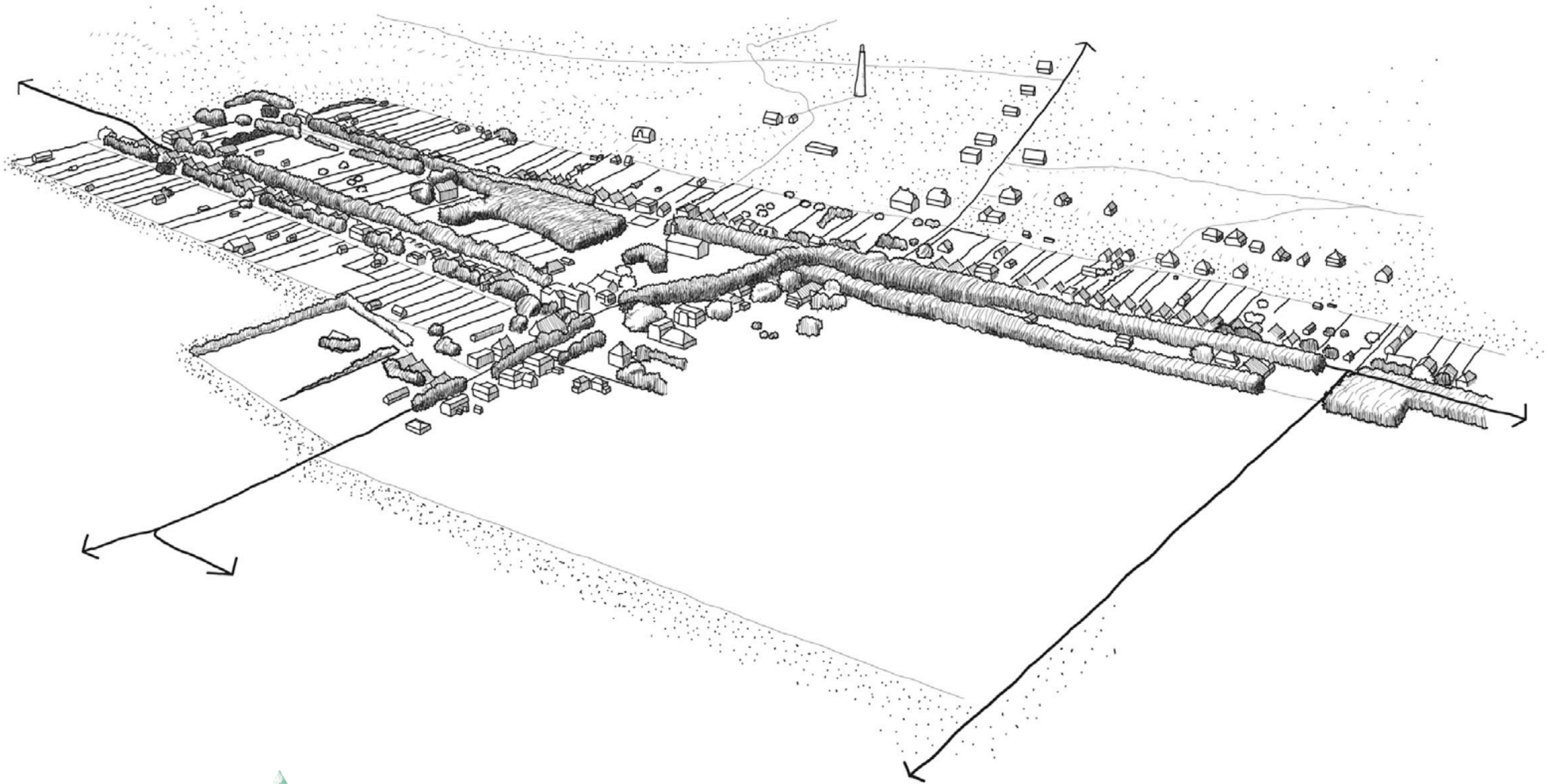
Inspiratiegids overtuinen

Presentatie beeldvormende raadvergadering 5 maart 2024

gemeente
SCHIERMONNIKOOG

TWK STEDENBOUW

SANDRA GRABS

Even voorstellen

- Sandra Grabs | architect

- Tim Willems-Kruize | stedenbouwkundige

- Werken op het snijvlak van “ruimte” en “cultureel erfgoed”

- Veel ervaring met trajecten met bewoners

Opbouw

- Aanleiding

- Opdracht

- Aanpak

- Vertrekpunt

- Opzet

- Tips

Aanleiding

Idee vanuit de eilanders

- Onze maatschappij verandert en ook het gebruik en de uitstraling van de overtuinen verandert mee. Dit is maar goed ook want de overtuinen zijn geen museum.

- Ondoordachte veranderingen kunnen leiden tot het onzichtbaar worden van de unieke geschiedenis en/of verlies van andere waarden. Dit wil de gemeente voorkomen.

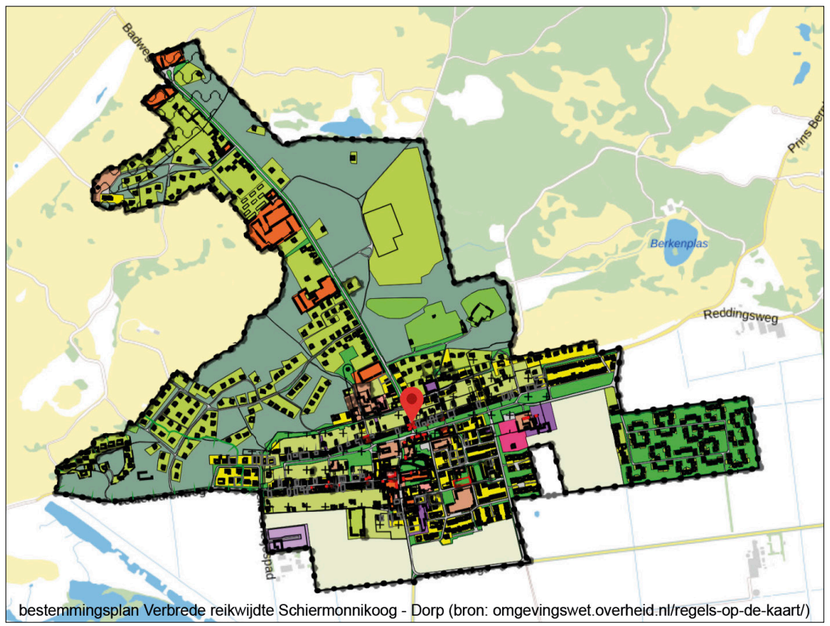
- Tijdens eilander middagen (2018) is het idee voor een inspiratiegids vanuit de eilanders ontstaan.

Huidige kaders

- Welstandsnota (2014-09-29): Overtuinen onderdeel streekbebouwing.

- Bestemmingsplan Verbrede reikwijdte Schiermonnikoog Dorp (2022-02-15) bevat een haakje voor de inspiratiegids.

bestemmingsplan Verbrede reikwijdte Schiermonnikoog - Dorp (bron: omgevingswet.overheid.nl/regels-op-de-kaart/)

Opdracht

Plan van aanpak juni ‘22

“De opgave is om samen met de eilanders, gemeente en andere partijen tekstuele beschrijvingen en kaders voor de overtuinen te vertalen in een beeldend inspiratiedocument.

Het document wordt door inititiefnemers gebruikt bij de ontwikkeling van initiatieven. Het inspiratiedocument wordt ook gehanteerd bij de beoordeling van omgevingsvergunningplichtige initiatieven.”

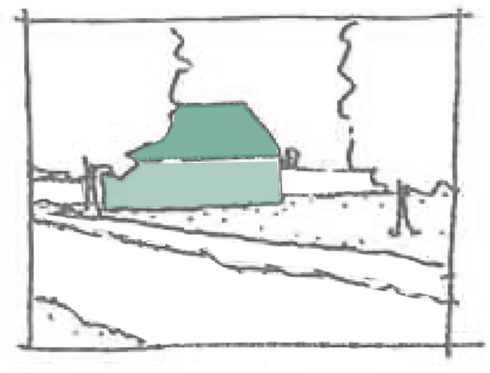
Aanpak

Aanpak

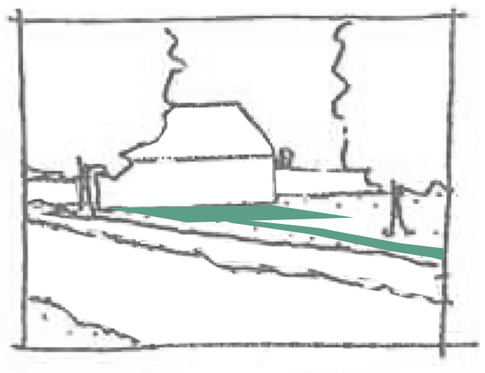
- Gevarieerde samenstelling werkgroep zodat de opgave vanuit verschillende invalshoeken wordt benaderd.

- Dialoog voeren tussen bewoners en professionals met een actieve bijdrage van de overtuiners en een beeldende manier van werken door de professionals.

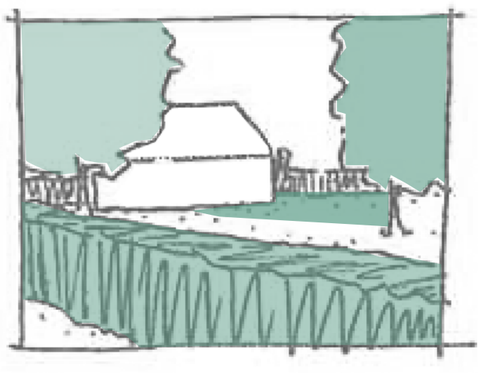
- De onderwerpen zijn samen met de overtuiners bepaald.

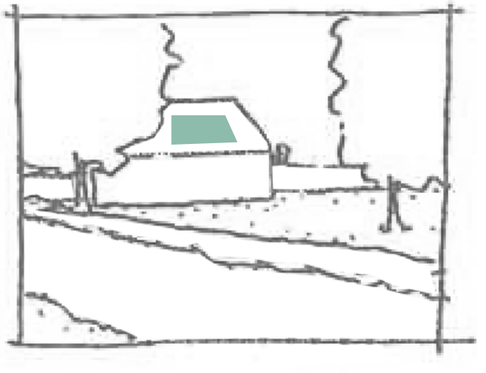
bebouwing

verhardingen

groen &
biodiversiteit

duurzaamheid
(w.o. duurzame energie)

Aanpak

- Vertrekpunt voor de doorontwikkeling van de overtuinen zijn het verhaal, de kernkwaliteiten en de waarden.

- Alleen tips waarin iedereen zich kan vinden worden opgenomen in de inspiratiegids.

- Het tempo van het proces is afstemd op overtuiners.

- Relevante zaken buiten de scope van de opdracht zijn als aanbevelingen meegenomen.

Tijdlijn

informatie-bijeenkomst
27 maart 2023 | STAG

werkatelier 1
kernkwaliteiten & waarden
24 mei 2023

werkatelier 2a
uitwerking onderwerpen
6 juli 2023

werkatelier 2b
uitwerking onderwerpen
12 oktober 2023

presentatie
concept gids
14 december 2023

presentatie aan college B&W
15 december 2023

werkatelier 3
doorlopen concept
18 januari 2024

feedback gemeente

werkbaar voor Hûs&Hiem?

presentatie aan raad
5 maart 2024

besluitvormings-proces en presenteren aan bewoners

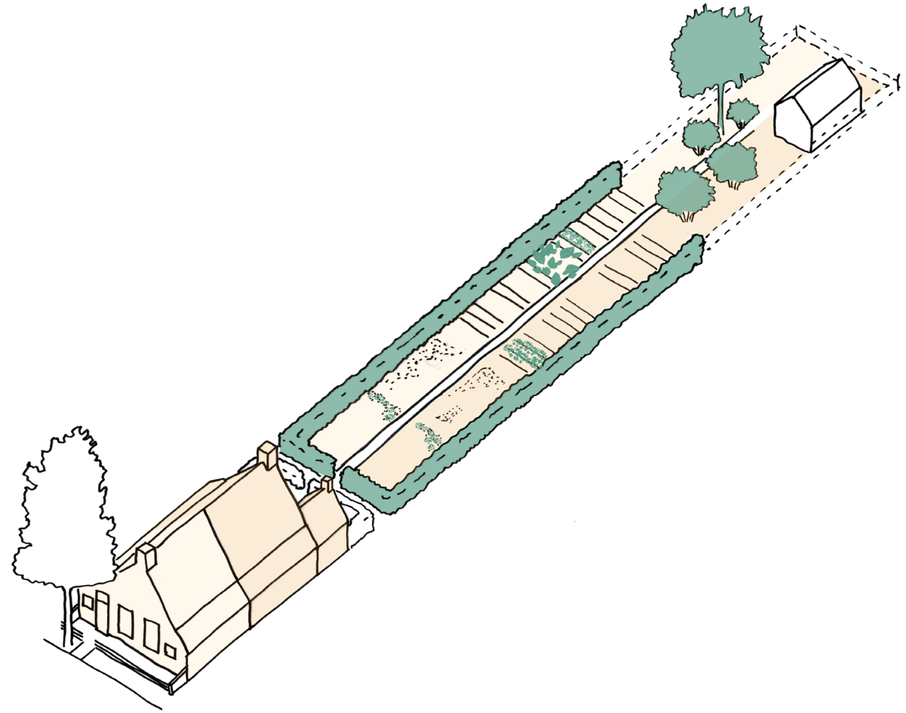
Vertrekpunt

Wandelexcusie met ‘t Heer en Feer

Het verhaal

informatie van ‘t Heer en Feer, RCE, bewoners

De kernkwaliteiten en waarden

diversiteit in gebouwtypen en materialen

heggen zijn een kwaliteit (tegen inkijk maar ook coulissen)

groen, biodiversiteit, sfeervol, romantisch en mysterieus, verrassend. geen uniformiteit

verzorgd en/of sfeervol, moestuinen en kassen, schuren/bouwsel met aflopende daken

superveel groen, heel biodivers door oa. veel verschillende haagplanten, ruimtebeleving, niet teveel bebouwing

gevarieerd bebouwingsbeeld, samenhang in bouwhoogte en oppervlak, versterkt door heggen

verscheidenheid tussen de tuinen (geen eenheidsworst), openheid (N-Z)

overheersend groen, heggenstructuur (ook dwarsheggen), variatie in bebouwing (soorten bebouwing, materialen)

selectie foto’s overtuiners uit de werkgroep

De kernkwaliteiten en waarden

1) De grote verscheidenheid in uitstraling.
2) Veel groen en beperkte verharding.
3) De geschiedenis is afleesbaar.
4) De variatie in bebouwing.
5) De zichtlijnen, doorkijkjes en luchtige opzet.
6) De Overtuinen zijn een oase van rust.

Het verhaal, de kernkwaliteiten en waarden vormen het vertrekpunt voor de doorontwikkeling van de overtuinen.

Opzet

Uitwerking onderwerp

voorbeeldfoto's

doel

wisselende afstand van de bebouwing tot het openbare pad

grotere bebouwing staat verder van het openbare pad

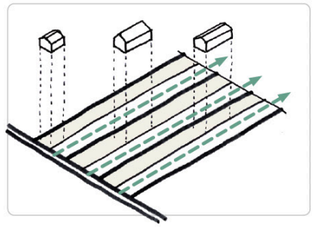

bebouwing achter elkaar in stroken

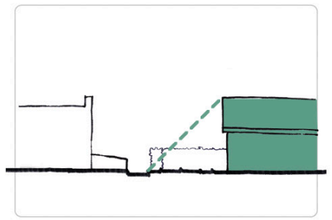
tips bebouwing

situering

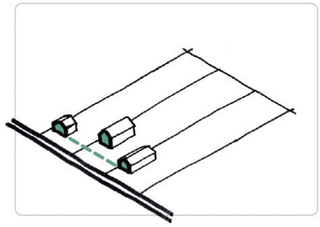
De tips voor situering hebben als doel dat de bebouwing ondergeschikt blijft aan het groen, de kenmerkende diepte van de percelen zichtbaar blijft en er voldoende ruimte tussen de bebouwing onderling is zodat doorzichten behouden blijven en er nieuwe spannende doorkijkjes kunnen ontstaan. De bebouwing is te gast in de overtuin.

Plaats bebouwing in een overtuin achter elkaar in stroken zodat de noord-zuid doorzichten behouden blijven. Dit geldt ook in gevallen waarbij er meerdere overtuinen achter elkaar liggen (splitsing). De nokrichting is evenwijdig aan de zijdelingse perceelgrens.

Houd daar waar bebouwing grenst aan de openbare ruimte afstand van de perceelgrens (indicatie afstand = minimaal de bouwhoogte).

Zorg ervoor dat de voorkanten van bebouwing in naast elkaar gelegen overtuinen minimaal 3,0 meter ten opzichte van elkaar verspringt zodat het bebouwingsbeeld luchtig blijft. Wandvorming langs het openbare pad wordt zo voorkomen.

tips rekening houdend met de kernkwaliteiten en waarden

Verdieping: duurzaam bouwen

Natuurlijk willen we de aarde zo goed mogelijk doorgeven aan onze kinderen. Om dit te bereiken is het belangrijk om onder andere onze CO2-uitstoot te beperken. Kan ik een positieve bijdrage leveren? Ja, dat kan zeker door duurzaam te gaan bouwen en verbouwen!
Op dit moment is onze CO2-uitstoot nog veel te hoog. Maar liefst 40% van deze uitstoot is gerelateerd aan ‘de bouw’. Dit vraagt om een andere kijk op - en manier van ontwerpen en bouwen. Een manier van bouwen waarbij de traditie op het eiland weer wordt opgepakt. Bouwmaterialen waren in het verleden op de eilanden namelijk schaars. Hierdoor is een rijke traditie van hergebruik van op de eilanden al aanwezig of aangespoelde materialen ontstaan. En nieuwe materialen kunnen net als vroeger uit de regio worden gehaald en ‘groeien’. Dit type bouwmaterialen worden ook wel biobased materialen genoemd.
Gaan we met anders (ver)bouwen een stap terug in de tijd? Zeker niet! De tradities worden op een eigentijdse wijze vertaald. Projecten waarin materialen worden hergebruikt, beschikken over veel karakter en de voordelen van biobased materialen zijn talrijk. Naast de CO2 opslag hebben deze materialen een positief effect op geluidsisolatie, vochtregulering en het weren van hitte in de zomer.

Interesse? Ga dan aan de slag met de tips!

tips duurzaam bouwen en verbouwen

1. Denk goed na over de uitgangspunten. Wat is het doel van het bouwproject? Wie gebruikt wanneer hoe lang welke ruimte? Hoe ziet het gebruik er over 5 tot 10 jaar uit? Maak een lijstje met eisen en wensen waaraan het project zou moeten voldoen. Stel jezelf de vraag of het bouwproject nodig is. De meest duurzame vorm van bouwen is niet bouwen. Kan een bestaand gebouw een tweede leven worden gegeven? Dat is in de basis altijd beter dan nieuwbouw.

2. Maak (minimaal) twee schetsen voor een bouwproject; een versie met de wensen en een tweede versie die voldoet aan de minimale eisen. De twee versies naast elkaar geven veel inzicht. Vaak biedt een mix uit beide schetsen een uitstekende basis voor het maken van een ontwerp.

3. Vraag om hulp. Schakel bij het project iemand in met ontwerp- en denkkracht en ervaring op het vlak van duurzaam bouwen. Dit betaalt zich terug in een soepel proces, een hoge kwaliteit, gebruiksgemak en een hogere economische waarde van het bouwwerk. Zowel voor de ruimtelijke keuzes als ook voor de bouwkundige uitwerking met (bij voorkeur) biobased materialen zijn er tal van deskundigen. Websites zoals Holland Houtland kunnen daarbij helpen.

4. Werk het ontwerp zorgvuldig uit en probeer daarbij met zo min mogelijk materiaal zo veel mogelijk gebouw te maken. Voorkom afval. Kies voor materialen die vrijkomen op het eiland. Is dit niet voorhanden? Kies dan voor materiaal dat ‘groeit’, bij voorkeur uit Noord-Nederland. Dit is altijd beter voor de planeet dan materiaal dat door complexe processen gefabriceerd moet worden. Maak het ontwerp zo dat de toegepaste materialen kunnen worden hergebruikt.

Verdieping: biodiversiteit

egel

reuzenberenklauw
PAS OP! Invasieve exoot.

Japanse duizendknoop
PAS OP! Invasieve exoot.

rimpelroos
PAS OP! Invasieve exoot.

Amerikaanse vogelkers
PAS OP! Invasieve exoot.

De overtuin egelvriendelijk maken

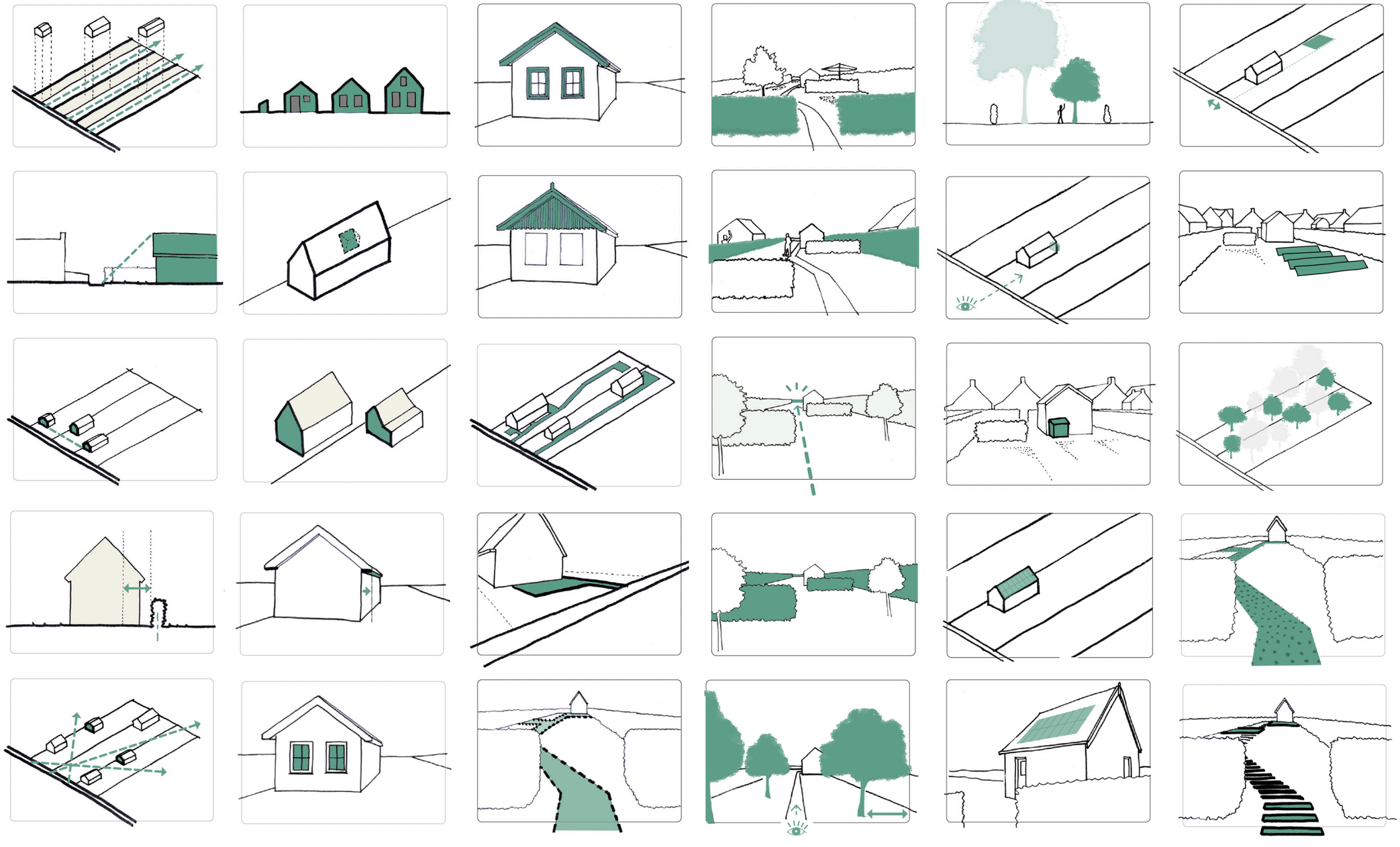
Mocht je onderdak willen bieden aan een egelfamilie, zorg dan voor voldoende begroeiing. Egels nestelen graag in braamstruiken, heggen en omgevallen bomen, maar ook in composthopen, stapels brandhout of bakstenen. Zolang het maar droog en beschut is. Mocht je de ruimte hebben, laat dan ergens wat snoeiafval liggen voor egels of laat een stukje van je tuin ongemoeid.
Daarnaast is het altijd goed om zoveel mogelijk inheemse planten (planten die van nature in Nederland voorkomen) in je tuin te plaatsen. Hier komen veel meer insecten, vogels en vlinders op af dan op exotische planten. Uiteindelijk zorgt dat voor een grotere biodiversiteit en dus een betere leefomgeving (met genoeg voedsel) voor egels.
Zorg dat je tuin geen dichte afscheiding heeft. Mocht je een rasterscherm met klimop hebben maak er een paar openingen in zodat de egels makkelijk door de tuinen kunnen lopen.

Kijk uit voor invasieve exoten

Een exoot is een plant, dier, of een ander organisme, dat van nature niet in Nederland voorkomt. Deze exoten komen door menselijk handelen in ons land terecht. Het gaat hierbij niet om soorten die elders in Europa inheems zijn en door klimaatsverandering oprukken naar Nederland.
Een klein deel van de exoten voelt zich prima thuis in zijn nieuwe omgeving. Ze kunnen zich vestigen in onze natuur, zich snel vermeerderen en schadelijk zijn voor inheemse soorten.
Invasieve exoten die met moeite bestreden worden in Nationaal Park Schiermonnikoog zijn: Amerikaanse vogelkers, Japanse duizendknoop, rimpelroos en reuzenberenklauw. U kunt de plek van een invasieve exoot melden bij de gemeente of natuurmonumenten.

Tips

Overzicht

Voorbeeld bebouwing

De tips voor gevels, materialen, kleuren en details hebben als doel om overtuiners uit te nodigen om de verschillen te vieren. Juist omdat de hoofdvorm en typologie rustig zijn, is er veel ruimte voor het maken van unieke ontwerpen met verschillende materialen, kleuren en details.

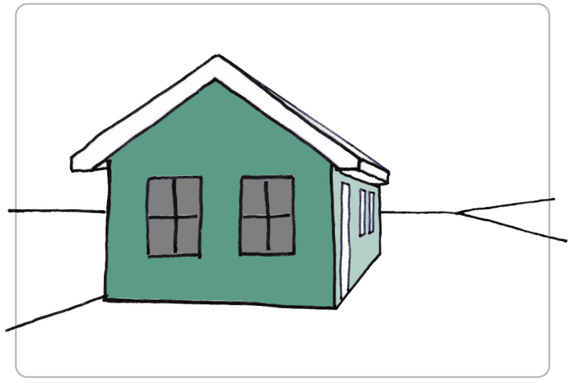

gesloten gevel verzacht met groen

hergebruik bouwmaterialen

gevelopeningen naar de openbare ruimte

donker geschilderd hout

gevels, materialen, kleuren en details

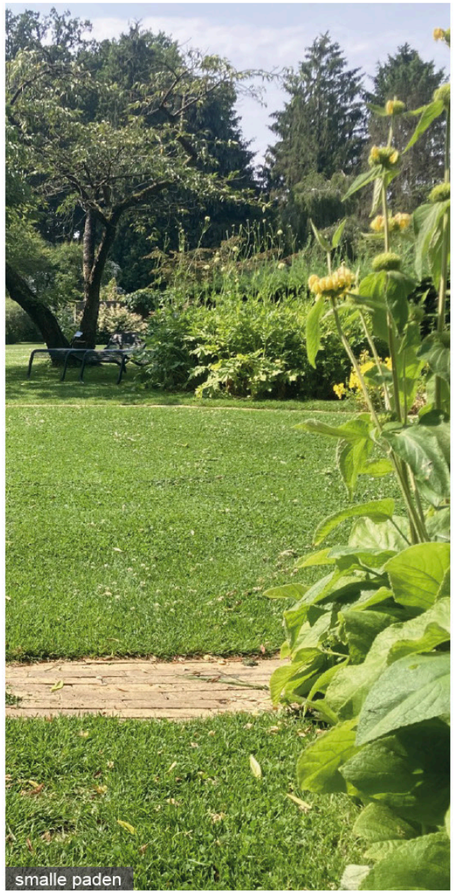
Pas (hergebruikte) materialen toe van roodbruine of gele middentoon baksteen tot donker geschilderd of natuurlijk vergrijzend hout voor de gevels. Daken bestaan uit oranjeronde of antraciete keramische (niet geglazuurde) pannen, sedum of gras.

Voorbeeld verharding

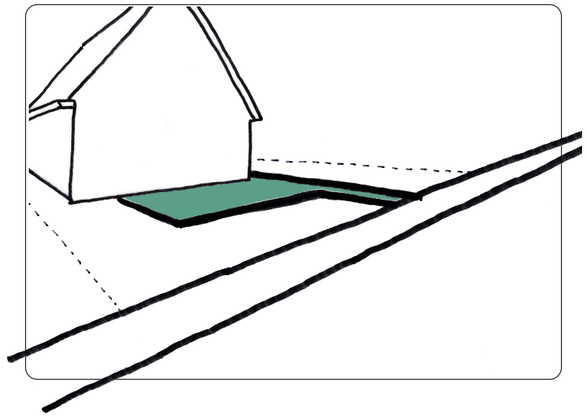

smalle paden

compact verhard terras

verharding ondergeschikt aan het groen

smalle paden

De tips voor verharding hebben als doel dat het groene beeld van de overtuinen wordt behouden en de tuin niet wordt afgedekt zodat regenwater in de bodem van de Overtuinen kan infiltreren.

Zorg ervoor dat bij de delen van de Overtuin die zichtbaar zijn vanuit de openbare ruimte het (half)verhard oppervlak ondergeschikt is aan het oppervlak van het groen.

Voorbeeld groen

lage heg langs het openbaar pad

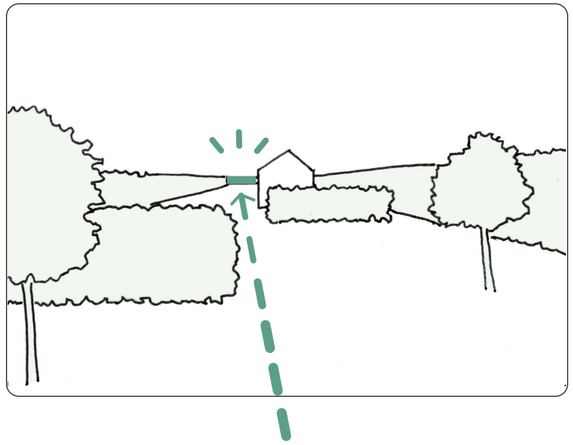

lage heg zijdelingse perceelgrens

doorkijkjes vanaf het openbaar pad

de diepte van de tuin is afleesbaar

De tips voor de plek, hoogte en inheemse soorten van heggen hebben als doel de kenmerkende, planmatige structuur en de diepte van de overtuinen afleesbaar te houden. Daarnaast is het doel om doorkijkjes in tuinen te behouden met respect voor de privacy van de overtuiners en de biodiversiteit te versterken.

heggen - plek, hoogte en inheemse soorten

Zorg ervoor dat de Overtuin zo is ingericht dat de diepte van de percelen ervaarbaar is.

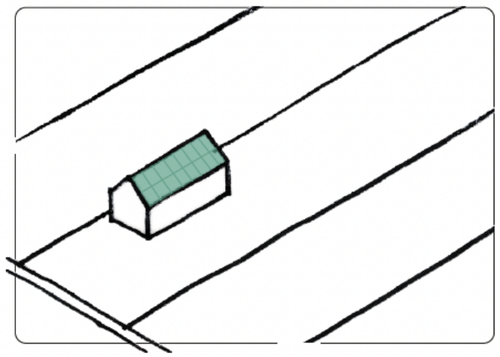
Voorbeeld duurzaamheid

De tips voor duurzaamheid maken het mogelijk om duurzame energie voor eigen gebruik op te wekken met respect voor bestaande (boom)beplanting, rust en natuurwaarden. De benodigde technische installaties zijn ondergeschikt in het beeld. Voor zonnepanelen en -collectoren hanteert de gemeente voor de plaatsing hiervan een voorkeursvolgorde. In beginsel worden panelen en collectoren collectief geplaatst op grote daken in het dorp. Als deze mogelijkheden zijn uitgeput, staat de gemeente plaatsing van zonnepanelen en -collectoren toe op de daken van de gebouwen in de overtuinen. Nadat bovenstaande oplossingen aantoonbaar zijn benut, kan onder voorwaarden een grondopstelling worden gemaakt.

nieuwbouw: zonnepanelen zijn meeontworpen

zonnepanelen en - collectoren op daken

Concentreer zonnepanelen en -collectoren zoveel mogelijk op één plek. In geval van nieuwbouw is het dak de logische plek. De zonnepanelen of -collectoren worden meeontworpen met het gebouw.

duurzaamheid

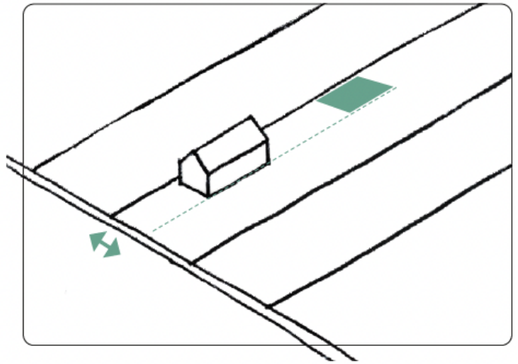

grondopstelling van bescheiden omvang en hoogte

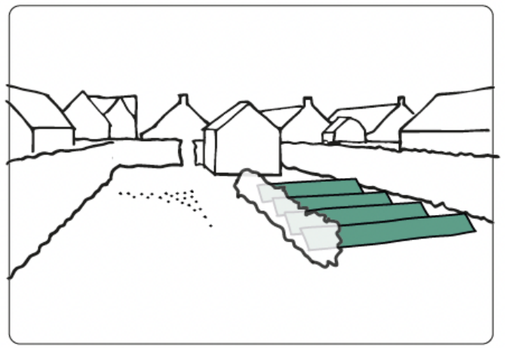

grondopstelling in de luwte

zonnepanelen en - collectoren in de tuin

Kies voor een in maat en schaal bescheiden grondopstelling (5% van het perceel met een maximum van 20m2 bij een ongesplitste overtuin) als het dak geen oplossing biedt. Een grondopstelling over meer dan 40% van de breedte van de tuin is ongewenst.

Plaats de grondopstelling in de luwte, achter de bebouwing en onttrek deze met beplanting aan het zicht. Zorg dat de opstelling niet hoger is dan 50 centimeter vanaf het aangrenzende maaiveld.

duurzaamheid

suskast (omkisting) in kleur en materiaal gevel

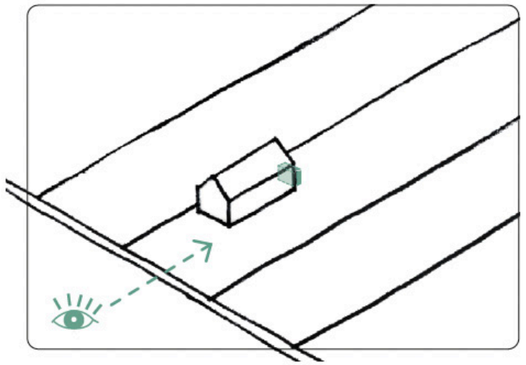

achter opengewerkte gevel / lamellen

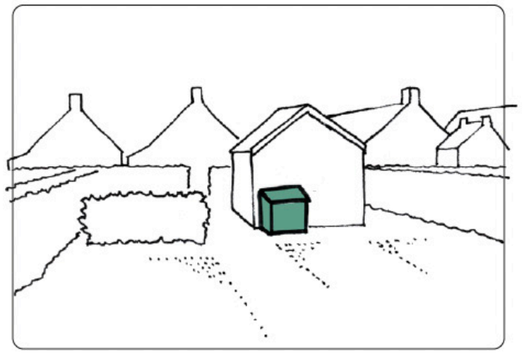

gecombineerd met konijnenhok

buitenunits warmtepompen

Zet de warmtepomp op een plek die vanuit de openbare ruimte niet zichtbaar is. Als er bebouwing is, combineer dan de warmtepomp met de bebouwing.

Kies een zo stil mogelijk apparaat en plaats daaromheen een suskast. Sluit met de materialen en kleuren voor de kast aan bij de bebouwing of kies voor donkere kleuren of houtkleur.

Inspiratiegids overtuinen

Presentatie beeldvormende raadvergadering 5 maart 2024

Bedankt voor u aandacht
en zijn er nog vragen?

gemeente SCHIERMONNIKOOG

TWK STEDENBOUW

SANDRA GRABS